

vzájemný poměr filatelie klasické a námětové

Je životním zájmem filatelie, aby byl dobrý. I když každá nová věc se musí probojovávat, naráží na tradiční a zastaralé představy a formy myšlení, je posměšně potírána, musí se bránit, vysvětlovat, přesvědčovat, vydobýt si uznání. To je stará historie a prodělává ji i námětová filatelie. Je proto ještě dost tradičních, klasických filatelistů, kteří se dívají na námětovou filatelii svrchu, podceňují ji, že je pouhým „sbíráním obrázků“, a to že je dobré jen tak pro kluky. Myšlenka, že by měla být rovnocenná klasickému směru sbírání, často přivádí hlasatele těchto názorů k velmi neinformovaným a proto neudržitelným odsudkům.

„Sbírejte dopltní známky, to jsou známky, a ne ty vaše kytličky a zvířata!“ radil mi jeden klasik velmi pohrdavě, dívaje se zdrcujícím pohledem na poslední bulharskou sérii květin, kterou jsem si právě v POFISU kupoval. Ze jsem si jí sám nevytiskl a že to asi přece jen známky jsou, připustil. „No jo, ale jaký!“

Nedivme se, že taková uvítání do rodiny uvádí některé námětové sběratele rovněž k nesprávnému podceňování a hovorům o tom, že velká většina klasických sběratelů jen vyplňuje okénka v albech a že je nepochopitelné, jak někdo může ještě dnes jen prohlížet lupou sta a tisíce kusů téže známky a hledat na ní tečičky a čárečky, zabývat se nahodilými vadami tisku a považovat to za vrchol filatelistické činnosti.

Oba názory jsou nesprávný extrém. Správný názor může vyplynout jen z pochopení linie vývoje a vzájemného respektování cílů, k nimž oba filatelistické směry mří: vždy jsou to sbírky poštovních známek a ostatního filatelistického materiálu.

Konstatujme nejdříve, co je obsahem prvního, nejstaršího směru, filatelie regionální, tj. filatelie, v níž sbíráme chronologicky podle zemí, a které říkáme také filatelie klasická. Obsahem regionální filatelie bylo a je chronologicky založené sbírání poštovních známek a ostatního filatelistického materiálu určitého státu a studium jejich výroby a upotřebení jako poštovní ceniny. To znamená: způsoby tisku, druh a kvalita papíru, formát, zoubkování, kdo známku navrhoval, kdo ji ryl, emise, náklad, odstíny barev, průsvitky, lep, retuše, chybotisky, přetisky, novotisky, falza. A k tomu ještě účel vydání známky (výplatní, dopltní, letecké atd.), upotřebení na dopisech, razítka, celistvosti a celiny.

Ovšem zpočátku se nešlo do těchto podrobností. Bylo to a u převážné většiny dnešních regionálních sběratelů stále je — jen sbírání generální, tj. bez ohledu na zoubkování, retuše, vady atd.

Později vznikl směr sbírání klasických známek, tj. známek jen starých, vydaných do r. 1875, a konečně v poslední fázi vývoje došlo ke specializaci a k její nejvyšší formě, ke sbírkám studijním, které se většinou vztahují pouze na malý úsek známkové tvorby určité země, studovaný do všech podrobností. Studijní specializaci si do značné míry přímo vynutilo objevení falzifikátů. Nebylo jiné cesty k jejich bezpečnému rozpoznání.

Všechny tyto formy klasického sbírání mají dva společné základní znaky: 1. Je to vždy sbírání podle zemí. 2. Sběratel se nezabývá obrazem známky jako celkem, jeho obsahem, ve smyslu jeho významu.

Sběratel generální se při zařazování známky obrazem nezabývá vůbec, a specialista jen po technické stránce, když v něm hledá odchylky. Teď se však situace zcela obrátila. Námětový sběratel: 1. Nesbírá podle zemí. 2. Sběratel se velmi podrobně zabývá obrazem na známce ve smyslu jeho obsahu, co je jím vyjádřeno, avšak nezabývá se reprodukcí technickými podrobnostmi v obraze a technickými vlastnostmi známky.

Námětový sběratel nemá zájem o papír, zoubko-

vání, průsvitky apod., jeho zajímá známka jako umělecký projev, jako miniaturní grafický list, který nemá být jen dokladem o zaplacení poštovního, ale má také poslání kulturní, politické, propagační. Náměťář se zajímá jen o obsah obrazu, o motiv a při obsahovém studiu motivu získává poznatky zcela jiného rázu než specialista. Získává poznatky z nejrůznějších oborů vědních, uměleckých, z různých oborů praktické činnosti a politických snah, sleduje při tom variace věcného přístupu a uměleckého vyjádření motivu, všímá si vnitřních souvislostí mezi příbuznými motivy, přemýšlí o možnosti spojit je do širších souvislostí vedoucí myšlenkou, tématem a vytvořit tak tematickou sbírku.

Právě tento způsob sbírání, který nutí sběratele, aby se hlouběji zabýval obrazem známek a zvoleným tématem, aby se o něm odborně poučil po všech stránkách a aby použil filatelistické formy k vyjádření výsledku, vyvolal nový vývojový směr ve filatelii, námětovou filatelii. Ta se ovšem projevila nejprve v jednoduché formě záliby pro určité motivy, ve formě motivového sběratelství, bez náročnějšího zpracování, které odpovídá generálnímu sbírání regionálnímu a je dnes přípravným stupněm pro sbírky tematické. K rozvinutí tohoto nového směru námětové filatelie mohlo ovšem dojít až tehdy, když měl věcné předpoklady v nové tvorbě známek, jaká se začala objevovat už po první světové válce, kdy se na známkách začínali objevovat umělci, vědci, folklor, technika, kroje, zvířena, květena, sport, motivy jasně politického poslání a poslání propagačního.

Stále stoupající počet nových emisí (ve všech státech) znemožnil nakonec starý způsob regionálního sbírání známek celého světa (jak jsme my starší sbírali za chlapeckých let), i sbírání jen jednoho kontinentu a nutil k omezení na 1–2 země. Vyvolal i specializaci a sbírky studijní.

Námětová filatelie však opět obnovila onu sféru světovosti ve filatelii. Námětové sbírky mají materiál z celého světa a jsou v té záplavě emisí vlastně určitou formou specializace, zaměřenou na určité téma. Oba sběratele, specialistu i tematického sběratele, zajímá známka hlouběji teprve tehdy, když je pro něj problémem, když ji musí studovat, badatelsky zkoumat.

Co je pro kterého sběratele zajímavější, co je pro něj kulturně cennější, zda studium a poznávání technických náležitostí o výrobě určitého úseku známkové tvorby či studium obrazu známky, ve smyslu jeho obsahu, to je věcí jen a jen osobní záliby. Filatelie je a zůstává především zálibou, ušlechtilým způsobem rekreace a dnes už i nezanedbatelnou složkou kulturních a politických snah.

Tematická filatelie dovede zpracovávat velmi životná, zajímavá témata, zajímavá i pro nefilatelisty. V tom se právě liší od klasické specializace.

Všechna témata nejsou samozřejmě stejně náročná a každý nemá předpoklady, aby šel do největší hloubky. Tak jako ve specializaci jsou vrcholem sbírky studijní (a takových sbírek je celkem málo), tak také v tematické filatelii jsou to především roz-

sáhlejší sbírky zpracovávající nová témata nebo mající originální, hluboká zpracování, která vyžadují velký přehled, mnoho odborného studia a značnou míru tvořivé duševní práce. A takové tematické sbírky už u nás máme, jistě deset až dvanáct. Zdá se vám to málo? Podívejme se pro srovnání do jiného oboru, starého již přes 45 let. Do oboru československé známky. Na jeho semináři v Brně jsem slyšel, že komise má zaregistrováno jen asi 45 sbírek a z toho že je pouze asi 28 sbírek schopno soutěžního vystavování.

Co to znamená? Že mnoho tisíc (i starých) sběratelů čs. známky již po celá léta mají známky zasunuté jen do zásobníku nebo vylepeny do předtištěných archů a tím pro ně filatelie končí.

Tematická filatelie má budoucnost, těchto sbírek bude přibývat a kvalita stále vzrůstat. A tematické sbírky budou stále strhovat zájem i nefilatelistů, poněvadž jsou životné, mají co říci zvláště dnešnímu člověku. Přitom každá dobrá tematická sbírka je originálem, i kdyby byly 3—4 sestaveny na totéž téma.

Každá je jinak pojata a zpracována v libretu i v technickém provedení.

Není důvodu k podceňování. A je dost široké pracovní pole pro všechny směry filatelie. Soutěž a kritika je nutná, ale ať je nezájatě spravedlivá, věcná, konstruktivní a uznává ke každé seriózní, iniciativní práci. Nemůžeme od každého chtít vrcholné výkony. Ani v námětové filatelii ne. Důležité je, zda je ze sbírky patrné, že se sběratel daným tématem vážně zabýval, že o něm něco ví a že tvořivě usiloval o jeho filatelistické zpracování.

Tato vlastní tvořivá práce s filatelistickým materiálem, přinášející zajímavou zábavu, poučení i kus sebevzdělání v určitém oboru, je nejdůležitější, nejcennější a nejzajímavější na tematických sbírkách. A proto stoupá jejich obliba.

Takový je vývoj, známka přestala už být jen pouhou poštovní ceninou, stala se kulturní, politickou, propagační vizitkou státu, která má o něčem informovat, poučít a působit na mínění lidí. A tento kulturní význam poštovní známky je nejvíce uplatněn právě u sbírek tematických.